

ВІДГУК

офіційного опонента - кандидата юридичних наук, доцента

Абакіної-Пілявської Людмили Миколаївни на дисертацію

Форсюка Максима Юрійовича на тему: «Запобігання порушенню правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність проведеного дослідження. Автотранспортні кримінальні правопорушення завдають значної шкоди економіці України, створюють реальну загрозу життю її громадян. Однією з основних причин автотранспортних кримінальних правопорушень і дорожньо-транспортних пригод є свідоме нехтування вимогами кримінального та адміністративного законодавства, низька дисципліна і зростання агресивності водіїв. Виявлення об'єктивних і суб'єктивних детермінант автотранспортних кримінальних правопорушень необхідне для розроблення ефективніших заходів загальносоціального, спеціально кримінологічного та індивідуального запобігання.

Дослідження кримінологічних особливостей автотранспортних кримінальних правопорушень і подій, що їм передують, показує, що для встановлення істинного стану речей потрібне уточнення не тільки їхніх кримінологічних особливостей, а й глибоке, всебічне вивчення внутрішніх і зовнішніх чинників як самих учасників руху, так і навколишньої обстановки на всіх рівнях впливу.

Для України проблема безпеки дорожнього руху так само, як і для більшості країн, перетворилася на проблему державного значення. Її комплексність і складність сьогодні вже ні в кого не викликає сумнівів. Однак її розв'язання визначається не тільки кількістю і якістю автомобілів, доріг, засобів регулювання та інших технічних атрибутів, а й правовими, психологічними, моральними та іншими показниками, що характеризують учасників дорожнього руху і, насамперед, водіїв. Адже весь механізм автотранспортного кримінального правопорушення, в тому числі порушення

правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, причини порушень правил дорожнього руху, особистість правопорушників, форми і методи профілактики цих діянь і становлять кримінологічний зміст проблеми забезпечення безпеки дорожнього руху. Профілактика порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, безсумнівно, є одним з основних напрямів діяльності держави і суспільства у сфері захисту прав, свобод і здоров'я громадян, особливо в нових умов існування сучасного українського суспільства, в період воєнного протистояння та активного курсу євроінтеграції України як кандидата в члени ЄС. Саме це пояснює своєчасність та актуальність обраного автором дослідження на тему «Запобігання порушенню правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в Україні», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Аналіз представлених М.Ю. Форсюк матеріалів дисертації за темою «Запобігання порушенню правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в Україні», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», а також ознайомлення з його публікаціями, дає підстави стверджувати, що автором проведений детальний кримінологічний аналіз теми, актуальної у теоретичному та практичному плані, а також сформульовано висновки та пропозиції, що виносяться на захист.

Варто зауважити, що дисертаційна робота М.Ю. Форсюка виконана на досить високому науковому рівні, характеризується логічністю структури структура, текст послідовно розкриває чітко сформульовані проблеми, положення характеризуються високим ступенем обґрунтованості та достовірності, а висновки та рекомендації мають значення для теорії та практики кримінології, кримінального та кримінально-виконавчого права. Цей загальний висновок підтверджується за основними критеріями, за якими оцінюються подібні наукові роботи.

Разом з тим, об'єкт та предмет дослідження відповідають темі, визначеній автором, та свідчать про адекватність обраних методологічних підходів для вирішення поставлених завдань. Структура та послідовність викладу матеріалу відповідають темі дослідження і дозволяють повноцінно розкрити її зміст. Автор чітко та системно сформулював завдання дослідження, які логічно впливають з визначеної мети. Вдало підібрані та вміло використані методи дослідження, що належним чином відображається в структурі роботи.

У роботі чітко простежується зв'язок з науковими програмами, планами та темами. Дисертаційне дослідження М.Ю. Форсюка виконано відповідно до положень Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020); Робота відповідає Національній стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (затверджена указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021); Пріоритетним напрямом розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності (відповідно до Закону України від 12 січня 2023 року N 2859-IX зі змінами); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 р. № 454), а також в межах науково-дослідних робіт Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний номер №0116U006773), а також науково-дослідницької роботи кафедри кримінально-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ «Забезпечення кримінально-правової діяльності суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням в інтересах кримінального судочинства» (протокол Вченої ради ОДУВС №2 від 23.09.2024 р.) та згідно з планом науково-дослідницької роботи кафедри кримінального права та кримінології Одеського державного університету внутрішніх справ «Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи запобігання злочинності» (державний реєстраційний номер № 012U002156).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Одеського державного університету внутрішніх справ 30 жовтня 2020 р. (протокол № 3). Тему уточнено 25 березня 2025 року (протокол №3).

Слід відмітити **ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій**, які автором були забезпечені за рахунок застосування загальнонаукових і спеціально-наукових методів, які обрано відповідно до теми цієї наукової роботи; науково-теоретичного підґрунтя дисертації у виді наукових праць фахівців, у тому числі зарубіжних, у галузі кримінології, кримінального, кримінально-виконавчого права тощо; нормативно-правову базу роботи складають національні та міжнародно-правові нормативні акти кримінального законодавства, що регулюють відносини у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху; узагальнення значного масиву зібраних під час проведення роботи над дисертацією відомостей, що складають емпіричну базу дослідження, а саме: дані кримінально-правової статистики Офісу Генерального прокурора про стан та структуру кримінальних правопорушень за 2018-2024 рр., аналітичні огляди Національної поліції України, Верховного Суду, дані судової статистики за 2018–2024 рр.; результати вивчення вироків за вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, результати опитування 150 працівників правоохоронних органів щодо кримінальної відповідальності та запобігання порушенню правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в Україні.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертація Форсюка Максима Юрійовича є одним із перших досліджень, в якому представлено ґрунтовну кримінологічну характеристику, систему детермінант та запропоновано заходи запобігання порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами.

Відповідно, ґрунтуючись на результатах дослідження, автором М.В. Форсюком розроблено систему наукових положень і обґрунтовано наукові

результати, які є новими для кримінологічної науки або які наділені істотними ознаками новизни.

Практично значимою видається теза автора щодо виокремлення трьох основних концепцій правової охорони безпеки дорожнього руху за законодавством зарубіжних країн: 1) порушення правил безпеки дорожнього руху є самостійним родовим об'єктом кримінальних правопорушень (наприклад, Україна, Іспанія, Болгарія, Польща, Литва, Латвія, країни СНД та ін.); 2) законодавець посягання даного виду відносить до порушень проти громадської безпеки (наприклад, Естонія та ін.); 3) порушення правил безпеки дорожнього руху з потерпілим відносить до посягань проти життя та здоров'я особи (наприклад, Швеція, Франція, Фінляндія та ін.);

Цінним для доктрини вітчизняної кримінологічної науки теза про те, що зарубіжна практика запобігання порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами будується на автоматизації регулювання дорожнього руху та автоматичної фіксації порушень правил дорожнього руху, а частині впливу правовими засобами переважає суворість покарання та обов'язковість застосування високих економічних засобів профілактики дорожньо-транспортних пригод.

Автором вдало вдосконалено ідею щодо генезису становлення кримінально-правової охорони правил безпеки дорожнього руху, а саме: етап зародження кримінальної відповідальності за порушення правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту (від часів Київської Русі до середини XVII століття); етап активного становлення кримінальних заборон щодо порушення використання гужового та водного транспорту (від початку дії Соборного уложення 1649 року до прийняття Кримінального уложення 1903 року); етап активного розвитку кримінально-правової охорони безпеки руху та експлуатації різних видів транспорту та встановлення бланкетних кримінально-правових норм (від 1903 року до прийняття КК України 2001 року); етап встановлення суспільних відносин у сфері безпеки руху та експлуатації транспорту у якості самостійного родового об'єкту кримінальних

правопорушень (від 2001 року по 2018 рік); новітній етап розвитку кримінально-правової політики у сфері охорони безпеки руху та експлуатації транспорту з урахуванням міжнародно-правових стандартів та кримінологічної ситуації в країні (від 22 листопада 2018 року до тепер).

Варто позитивно оцінити авторський науковий підхід до розуміння детермінантів порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту як різноманітні предмети, події, явища, процеси, стани природи і суспільства, що відображаються свідомістю і становлять передумови, підстави для інших, похідних від них явищ, процесів, станів свідомості, форм діяльності, типів відносин.

Корисними виявились визначені автором положення щодо необхідності удосконалення положень адміністративного законодавства як запобіжного заходу запобігання порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, особами, які керують транспортними засобами.

У висновках за результатами дисертаційного дослідження сформульовано низку положень теоретико-методологічного характеру, а також рекомендацій, що мають вагоме значення у сфері запобігання порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, особами, які керують транспортними засобами.

Усі представлені автором положення, висновки та рекомендації мають не лише наукову, а й практичну цінність. Переважна більшість авторських здобутків впроваджена у наукову-дослідницьку діяльність, навчальний процес і правозастосовну сферу, що підтверджується актами впровадження. Отже, саме із наведених та багатьох інших причин дисертаційне дослідження М.Ю. Форсюком характеризується новизною й оригінальністю та свідчить про досягнення дисертанткою високого фахового рівня для проведення високоефективних наукових досліджень.

Оцінка структури та змісту дисертації, її завершеності в цілому. Структура і зміст дисертаційного дослідження Форсюка Максима Юрійовича на тему: «Запобігання порушенню правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в

Україні» є логічно побудованими, зумовленими поставленою метою та завданнями дослідження, його об'єктом і предметом, відповідають логіці наукового пошуку.

Дисертація М.Ю. Форсюка складається з анотації, вступу, трьох розділів, що включають 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел, що включає 218 найменування, 3 додатків. Повний обсяг дисертації становить - 227 сторінок, з яких: основний текст –178 сторінок, список використаних джерел – 23 сторінки, додатки –10 сторінок.

У розділі 1 «Кримінологічне пізнання запобігання порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами» проаналізовано стан дослідження порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами; вивчено явище порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами як історичне та соціально-правове явище; з'ясовано особливості визначення та запобігання порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами за кордоном.

Розділ 2 «Кримінологічна характеристика порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами» присвячено дослідженню кількісно-якісних показників порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами; кримінологічної характеристики особи, яка вчиняє порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами; розкрито особливості детермінації порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в умовах воєнного стану.

Розділ 3 «Заходи запобігання порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами» направлений на аналіз загально-соціальних та спеціально-кримінологічних заходів запобігання порушенням правил безпеки дорожнього

руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами; вивченню віктимологічної профілактики порушень правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами; виявлено шляхи удосконалення національної практики запобігання порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами.

Слід також відмітити, що оформлення дослідження відповідає встановленим вимогам. Робота виконана грамотною українською мовою.

Про повноту викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації свідчить та обставина, що результати дисертаційного дослідження відображені у 10 наукових працях, з яких: 3 – статті в наукових фахових виданнях України, 7 тезах матеріалів конференцій.

Оформлення дисертаційної роботи, виконаної М.Ю. Форсюком, відповідає всім вимогам, встановленим для цього виду наукових праць. Зміст анотації та висновків відображає основні положення дослідження. Науковий стиль викладення державною мовою не викликає зауважень. Дисертація у цілому свідчить про вільну орієнтацію автора у кримінальному праві та кримінології, добру обізнаність у науковій літературі й законодавстві, що відповідає високому рівню наукової кваліфікації. Висновки і пропозиції дисертантки ґрунтуються на достатній науковій платформі, що дає підстави визнати дослідження самостійним і завершеним. Більшість висновків дослідника науково обґрунтовані й оригінальні, сприяють перегляду усталених догм.

Позитивна оцінка дисертаційного дослідження Максима Форсюка у цілому та її окремих положень зокрема не виключає можливості та необхідності висловити певні застереження і зауваження щодо позицій, які потребують критичної оцінки, є спірними або потребують додаткової аргументації та дають можливість вступити у дискусію з автором:

1. Дослідник звертається до аналізу зарубіжного досвіду боротьби з порушеннями правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в Україні. Видається практично

обґрунтованим визначити результати порівняння такого досвіду з національною практикою, можливо вказати, який пропозиції та рішення в частині проведеного дослідження варто апробувати в Україні з метою зменшення кількості автотранспортних кримінальних правопорушень.

2. Автор у своєму дослідженні враховує воєнний стан як обставину, що впливає на стан поширення та характер вчинення порушень правил безпеки дорожнього руху. Однак, разом з тим, хотілось би конкретизувати думку автора з приводу того, як особливості динаміки та показників кримінологічної характеристики кримінальних правопорушень, передбачених ст. 286 КК України під час збройного конфлікту в країні? А також, які виникають особливості запобігання зазначеному кримінально-караному явищу під час дії надзвичайного стану в країні?

3. Автор пропонує ідею підвищення адміністративних санкцій як запобіжного заходу запобігання порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, особами, які керують транспортними засобами, однак не пропонує конкретних рішень в цьому напрямку, що підвищило би рівень репрезентативності даної тези.

Висловлені зауваження стосуються переважно спірних, дискусійних проблем. Вони не впливають на загальну позитивну оцінку роботи Форсюка Максима Юрійовича, яка є самостійним завершеним комплексним дослідженням актуальної теми, має науково-теоретичне і практичне значення, містить наукові положення, що є новим вирішенням конкретного наукового завдання та сприяють здійсненню комплексного вивчення кримінологічної характеристики та запобігання порушенням правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.
Ґрунтуючись на викладеному вважаю, що дисертаційне дослідження Форсюка Максима Юрійовича на тему: «Запобігання порушенню правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в Україні», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», є завершеним дослідженням, яке виконане на належному рівні та відповідає вимогам, що пред'являються

до подібного роду робіт.

Тема дисертації є актуальною, сформульовані автором висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для кримінально-правової науки, але й для правозастосовної практики.

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Зокрема, рецензентом у дисертації та наукових публікаціях здобувача не виявлено академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації та фабрикації.

Викладені у дисертаційному дослідженні М.Ю. Форсюка рекомендації та конкретні пропозиції з удосконалення кримінологічних засад запобігання порушенню правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, в тому числі вдосконалення загальносоціальних та спеціально-кримінологічних заходів запобігання даному виду правопорушень, та їх віктимологічної профілактики є теоретично обґрунтованими та аргументованими, хоча і не позбавлені окремих дискусійних моментів.

Висновки та рекомендації, які отримані у процесі дослідження мають важливе практичне і теоретичне значення для кримінально-правової науки.

Основні положення дисертаційного дослідження з належним ступенем повноти були відображені автором у наукових статтях, підготовлених та опублікованих автором дисертації. Їх кількість і якість відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

Таким чином, дисертація представлена М.Ю. Форсюка є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отриманні нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення наукового завдання, тому ця робота має істотне значення для розвитку вітчизняної кримінологічної науки.

У підсумку варто зазначити, що дисертаційне дослідження Форсюка Максима Юрійовича на тему: «Запобігання порушенню правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року (зі змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 03 квітня 2019 року № 283), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341), Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор – Форсюк Максим Юрійович – на основі публічного захисту заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Офіційний опонент:

доцент кафедри кримінального права

Національного університету

«Одеська юридична академія»

кандидат юридичних наук,

доцент

Людмила АБАКІНА-ПІЛЯВСЬКА

Підпис Абакіної-Пілявської Людмили засвідчую

проректор з наукової роботи,

доктор юридичних наук, професор,

Заслужений юрист України

Мінас АРАКЕЛЯН